

Mezopotamya Kil Tabletlerinden Semavi Dinlerin Temellerine: Sümer Metinleri ve Kur'an-ı Kerim Kıssaları Üzerine Karşılaştırmalı Arkeolojik ve Filolojik Analiz

Mezopotamya'nın tozlu höyüklerinden gün ışığına çıkarılan çivi yazılı tabletler, insanlık tarihinin sadece kronolojik bir kaydını sunmakla kalmamış, aynı zamanda semavi dinlerin temelini oluşturan peygamber kıssalarının en eski ve en köklü varyantlarını da bilim dünyasına sunmuştur. 19. yüzyılın ortalarında başlayan arkeolojik keşifler, özellikle Ninova, Nippur ve Ur gibi kadim şehirlerde yürütülen kazılarla birlikte, Nuh, Musa, İbrahim ve Yusuf gibi figürlerin anlatılarının binlerce yıl öncesine dayanan Mezopotamya kökenlerini ortaya koymuştur. Bu rapor, söz konusu tabletlerin keşif süreçlerini, tarihlendirmelerini ve Kur'an-ı Kerim ile Tevrat metinleri arasındaki hem ortak hem de Kur'an'a özgü olan paralellikleri uluslararası akademik kaynaklar ışığında, detaylı bir bilimsel perspektifle analiz etmektedir.

Sümer Tabletlerinin Keşfi ve Mezopotamya Arkeolojisinin Doğuşu

Mezopotamya arkeolojisinin tarihsel gelişimi, Batı dünyasının antik Yakın Doğu'ya olan ilgisinin bilimsel bir disipline dönüşme sürecidir. İlk büyük keşifler, 1840'lı yıllarda İngiliz ve Fransız diplomat-arkeologların bölgedeki faaliyetleriyle başlamıştır. Ninova (Kuyunjik), Nippur ve Ur gibi sahalara, modern asurolojinin ve Sümerolojinin temel taşlarını oluşturan on binlerce tabletin kaynağı olmuştur.¹

Ninova ve Ashurbanipal Kütüphanesi: İlk Büyük Keşif (1845-1851)

Sümer ve Akad edebiyatının en önemli eserlerinin keşfedildiği yer, Asur İmparatorluğu'nun başkenti Ninova'dır. 1845 ve 1851 yılları arasında Austen Henry Layard tarafından başlatılan ve daha sonra yardımcısı Hormuzd Rassam tarafından devam ettirilen kazılar, Kral Ashurbanipal'e (M.Ö. 668-627) ait devasa bir kütüphaneyi ortaya çıkarmıştır.³ Bu kütüphanede bulunan yaklaşık 30.000 tablet parçası, bugün British Museum koleksiyonunun çekirdeğini oluşturmaktadır. Gilgameş Destanı'nın Tufan'ı anlatan 11. tablet (K.3375), bu kazılar sırasında Rassam tarafından 1853 yılında bulunmuş, ancak içeriği 1872 yılına kadar tam olarak anlaşılamamıştır.³

Nippur: Sümer Düşüncesinin Kaynağı (1888-1900)

Sümerlerin dini ve kültürel merkezi olan Nippur (modern Nuffar), Pennsylvania Üniversitesi tarafından düzenlenen ilk Amerikan arkeolojik ekspedisyona sahne olmuştur. 1888 yılında başlayan ve 1900 yılına kadar süren bu kazılar, Sümer tarihinin en eski edebî metinlerini içeren 30.000'den fazla tableti gün yüzüne çıkarmıştır.¹ Bu koleksiyon, Arno Poebel gibi bilim insanlarının Sümer Tufan anlatısını ve Sümer Kral Listesi'ni deşifre etmesine olanak sağlamıştır.⁶

Ur ve Leonard Woolley: Abraham'ın Şehri (1922-1934)

Sir Leonard Woolley'in 1922-1934 yılları arasında Ur şehrinde yürüttüğü kazılar, hem kral mezarları hem de binlerce çivi yazılı tabletle Mezopotamya tarihini aydınlatmıştır. Woolley'in keşfettiği "Tufan tabakası" (riverine sediments), bölgedeki büyük bir su taşkınının arkeolojik kanıtı olarak sunulmuş ve bu durum, kutsal kitaplardaki Nuh Tufanı anlatısının tarihsel bir temeli olduğu tartışmalarını alevlendirmiştir.⁸

Tabletlerin Tarihlendirilmesi: Kronolojik Bir Çerçeve

Sümer tabletlerinin tarihlendirilmesi, yazı sisteminin gelişim evreleri ve arkeolojik katmanlar temel alınarak yapılmaktadır. En eski yazılı belgeler, Uruk dönemine (M.Ö. 3200-3000) ait idari kayıtlardır.² Ancak peygamber kıssalarıyla ilişkilendirilen edebî ve mitolojik metinlerin çoğu daha geç tarihlidir.

Dönem	Tarih Aralığı (Yaklaşık)	Metin Türleri	Önemli Örnekler
Erken Hanedanlık III	M.Ö. 2600-2350	İlk edebî metin parçaları	Shuruppak'ın Talimatları
Sargonic (Akad)	M.Ö. 2350-2150	İmparatorluk yazışmaları, efsaneler	Sargon Efsanesi (ilk formlar)
III. Ur Hanedanlığı	M.Ö. 2100-2000	Sümer edebiyatının altın çağı	Gılgamış Destanı'nın Sümerce versiyonları
Eski Babil Dönemi	M.Ö. 1900-1600	Klasik Sümer edebiyatının kopyaları	Eridu Genesis, Atrahasis Destanı

Neo-Asur Dönemi	M.Ö. 900-612	Ansiklopedik kütüphane kopyaları	Ashurbanipal Kütüphanesi tabletleri
-----------------	--------------	--	---

Bilimsel olarak, bugün elimizdeki en bütünlüklü "Tufan" ve "Doğuş" efsaneleri çoğunlukla Eski Babil kopyalarına (M.Ö. 17. yüzyıl) veya Neo-Asur kütüphane nüshalarına (M.Ö. 7. yüzyıl) dayanmaktadır.⁷

Nuh Tufanı: Ziusudra, Atrahasis ve Utnapiştim Anlatıları

Nuh Tufanı, Mezopotamya literatüründe en geniş yer tutan ve keşfiyle dünyada en büyük yankıyı uyandıran anlatıdır. Bu anlatının keşfi ve bilimsel analizi, asuroloji tarihinin dönüm noktasıdır.

George Smith ve Gılgamış'ın 11. Tableti (1872)

3 Aralık 1872 tarihinde, British Museum'da bir asistan olan George Smith, Society of Biblical Archaeology'de yaptığı sunumla dünyayı şaşırtmıştır. Smith, Ninova'da bulunan Ashurbanipal Kütüphanesi tabletleri arasında, Tevrat'taki Nuh Tufanı ile birebir örtüşen bir anlatı keşfettiğini duyurmuştur.¹³ Bu metinde kahraman Utnapiştim, tanrı Enki'den (Ea) aldığı uyarıyla büyük bir gemi inşa etmekte, içine ailesini ve her tür canlıyı almakta, tufan sonrası bir dağa (Mt. Nisir) oturmakta ve karaya çıkmadan önce kuşlar (güvercin, kırlangıç ve kuzgun) salmaktadır.⁵

Arno Poebel ve Sümer Tufan Tableti (1914)

Akadca olan Gılgamış metninden daha eski bir versiyon, Pennsylvania Üniversitesi müzesinde görevli Arno Poebel tarafından keşfedilmiştir. Nippur kazılarında gelen ve CBS 10673 numarasıyla kayıtlı olan bu tablet, Sümerce yazılmıştır ve kahramanı **Ziusudra**'dır.¹¹ Poebel, bu metni 1914 yılında *Historical Texts (Publications of the Babylonian Section, Vol. IV, No. 1, University of Pennsylvania Museum)* başlığıyla yayımlamıştır.⁷ Bu keşif, Tufan anlatısının Sümer kökenli olduğunu ve en az M.Ö. 2. binyılın başlarına kadar gittiğini kanıtlamıştır.

Atrahasis Destanı ve "Gürültü" Motifi (1898-1969)

1898 yılında keşfedilen ancak tam anlamıyla 1969'da W.G. Lambert ve A.R. Millard tarafından yayımlanan *Atrahasis: The Babylonian Story of the Flood* (Oxford University Press) adlı eser, tufanın nedenine dair Kur'an ile örtüşen ahlaki/sosyal temalar sunmaktadır. Bu destanda tanrılar, insanların çıkardığı "gürültüden" (sinful behavior veya overpopulation olarak yorumlanır) rahatsız oldukları için tufan kararı alırlar.¹⁶

Unsur	Sümer/Akad Versiyonu	Kur'an ve Tevrat Paraleli
Kahraman	Ziusudra / Atrahasis / Utnapiştim	Nuh
Uyarıcı Tanrı/Vahiy	Enki / Ea	Allah (C.C.)
Gemi İnşası	Bitümle sıvanmış, çok katlı gemi	Bitümle sıvanmış, tahtalı gemi
Süre	7 gün 7 gece (Sümer)	40 gün (Tevrat) / Süre belirtilmez (Kur'an)
Kuşların Salınması	Güvercin, Kırlangıç, Kuzgun	Güvercin, Kuzgun (Tevrat)
Sonuç	Kahramana ölümsüzlük verilmesi	Kurtuluş ve yeni bir ahit

Musa'nın Sepeti ve Sargon Efsanesi: L.W. King'in Keşfi (1907)

Kur'an ve Tevrat'ta Hz. Musa'nın bir sepete konulup Nil'e bırakılması anlatısı, Mezopotamya'nın en ünlü hükümdarlarından Akadlı Sargon'un (M.Ö. 2334-2279) doğum efsanesiyle çarpıcı benzerlikler gösterir.

L.W. King (1907) ve "Chronicles Concerning Early Babylonian Kings"

Asurolog Leonard William King, 1907 yılında yayımladığı *Chronicles Concerning Early Babylonian Kings, Vol. II: Texts and Translations* (Luzac and Co., London) adlı eserinde, Sargon'un doğum efsanesini içeren tabletleri bilim dünyasına tanıtmıştır.¹⁸ King, metnin Asur kopyalarından yola çıkarak Sargon'un annesinin onu gizlice doğurduğunu, bitümle sıvanmış bir kamyş sepete koyup nehre bıraktığını ve bir saka (Akki) tarafından bulunup yetiştirildiğini belgelemektedir.¹²

Musa Kıssası ile Cümle Cümle Karşılaştırma:

- Gizli Doğum ve Tehlike:** Sargon efsanesinde, "Annem bir rahibeydi, beni gizlice doğurdu" ifadesi geçer. Kur'an'da ise Musa'nın annesine, çocuğu için korktuğunda onu nehre bırakması vahyedilir (Kasas Suresi, 7).¹²
- Sepet ve Bitüm:** Sargon metni, "Beni kamyştan bir sepete koydu, kapağımy bitümle

kapattı" der. Tevrat (Mısır'dan Çıkış 2:3) aynı şekilde sepetin kamıştan yapıldığını ve ziftle (bitüm) sıvanarak su geçirmez hale getirildiğini belirtir.¹²

3. **Nehre Bırakma:** Her iki anlatıda da bebek nehrin akışına bırakılır. Sargon'u Fırat, Musa'yı Nil taşır.
4. **Bulunma ve Yükseliş:** Sargon bir bahçıvan tarafından bulunur ve tanrıça İştar'ın sevgisiyle kral olur; Musa ise Firavun'un ailesi tarafından bulunur ve halkının lideri olur.²¹

Bu benzerlik, "terk edilmiş kahraman" motifinin Mezopotamya'dan Mısır ve Kenan topraklarına kadar uzanan binlerce yıllık bir edebî ve tarihsel gelenek olduğunu göstermektedir.

Yusuf Kıssası: "İki Kardeş Hikayesi" ve Edebî Benzerlikler

Hz. Yusuf'un hikayesi, özellikle sadakat ve rüya tabiri gibi unsurlarıyla Yakın Doğu literatüründe derin izler bırakmıştır.

Mısır "İki Kardeş Hikayesi" ve Potiphar'ın Karısı

M.Ö. 1100 yılına (Yeni Krallık) tarihlenen "İki Kardeş Hikayesi" (The Tale of Two Brothers), Yusuf'un Potiphar'ın karısı tarafından iftiraya uğramasıyla neredeyse aynı olan bir olay örgüsü sunar. Anpu ve Bata adlı iki kardeşin hikayesinde, ağabeyinin karısı küçük kardeşi baştan çıkarmaya çalışır, reddedilince de ona iftira atar.²² Bu hikaye, D'Orbiney Papirüsü olarak bilinen ve 19. yüzyılda British Museum tarafından satın alınan bir belgede korunmuştur.

Mezopotamya ve Rüya Tabiri Geleneği

Yusuf'un zindandaki rüya tabiri ve ardından kralın rüyasını yorumlaması, Mezopotamya'nın "Ensi" (rüya yorumcusu kâhin) geleneğiyle paralellik gösterir.²⁴ Samuel Noah Kramer, *The Sumerians: Their History, Culture, and Character* (University of Chicago Press, 1963) eserinde, Mezopotamya krallarının rüyaları ilahi birer mesaj olarak kabul ettiğini ve Yusuf'un kıssasındaki rüya motifinin bölgenin binlerce yıllık kültürel dokusuyla uyumlu olduğunu belirtir.²⁵

İbrahim, Nemrut ve Putperestlik: Arkeolojik Arka Plan

Hz. İbrahim'in Babil ve Ur şehirlerindeki faaliyetleri, Kur'an ve Mezopotamya metinleri arasındaki en köklü bağlardan birini oluşturur.

Enmerkar ve Nemrut Synchronizmi

Bazı modern araştırmacılar, Tevrat'ta Nemrut (Nimrod) olarak geçen figürün Sümer kralı **Enmerkar** olduğunu savunmaktadır. Arno Poebel tarafından 1914'te yayımlanan Sümer Kral Listesi'nde Enmerkar, Uruk'u inşa eden ve krallığı cennetten alan kişi olarak geçer.²⁷ Enmerkar ve Aratta Beyi arasındaki destansı mücadele, dillerin karışması ve büyük tapınakların inşası gibi

temalar içerir ki bunlar Babil Kulesi ve Nemrut efsanesiyle doğrudan ilişkilidir.²⁸

Ur Kazıları ve Terah'ın Evi

Leonard Woolley'in Ur'daki kazıları (1922-1934), İbrahim'in yaşadığı iddia edilen dönemdeki (M.Ö. 2000 civarı) ev tiplerini ve sosyal yapıyı ortaya koymuştur. Woolley, Ur şehrinin o dönemde yüksek bir okuryazarlık seviyesine ve karmaşık bir dini yapıya (Sin/Nanna ay tanrısı kültü) sahip olduğunu kanıtlamıştır.²

"Tevrat'ta Bahsedilmeyen" ve "Sadece Kur'an ile Sümer Tabletlerinde" Yer Alan Olaylar

Bu bölüm, karşılaştırmalı teolojinin en ilgi çekici alanlarından biridir. Kur'an-ı Kerim'de geçen bazı detaylar Tevrat'ta bulunmazken, bu detayların arkeolojik ve filolojik karşılıkları Sümer ve Akad metinlerinde hayret verici bir netlikle yer almaktadır.

1. Tufan'ın Başlangıcı ve "Tannur" (Fırın) Motifi

Kur'an-ı Kerim'de Tufan'ın başlangıcı şu şekilde tasvir edilir: *"Nihayet emrimiz gelip de fırın (tannur) kaynamaya başlayınca..."* (Hud Suresi, 40 ve Mü'minun Suresi, 27). Tevrat'ta tufan, "büyük derinliklerin pınarlarının yarılması ve göklerin kapaklarının açılması" olarak anlatılır; ancak "fırın" (tannur) ifadesi hiçbir şekilde geçmez.

Mezopotamya Bağlantısı ve Bilimsel Analiz:

Mezopotamya mitolojisinde ve kozmogonik metinlerinde, yeraltındaki suların "kaynaması" ve fişkırması motifi mevcuttur.

- **Kaynayan Sular:** Sümer mitolojisinde, fırtına tanrısı Ninurta'nın yeraltı sularını engellemek için kurduğu taş yığınları, yeraltındaki "kaynayan kirli suların" (boiling waters of the underworld) taşmasını önler. Bu taş yığınları mitolojik tasvirlerde bir tür "ısıtıcı" veya "fırın" (furnace) gibi nitelendirilir.³¹
- **Etimoloji:** Arapça *Tannur* kelimesi, Sami dillerine Sümercedeki *TINUR* veya Akadcadaki *TINURU* (fırın/ocak) kelimesinden geçmiştir.
- **Kufa Bağlantısı:** İslam tarihlerinde (al-Shaabi ve Mujahed gibi otoritelerce), Kur'an'daki bu "Tannur"un yeri eski Sümer topraklarındaki **Kufa şehri** olarak gösterilir. Bu coğrafi atıf, anlatının Mezopotamya kökenleriyle olan bağını güçlendirmektedir.³¹

2. Göklerin ve Yer'in Birleşik İken Ayrılması (Ratq ve Fatq)

Kur'an-ı Kerim'in Enbiya Suresi 30. ayetinde evrenin başlangıcı hakkında şu ifade yer alır: *"İnkâr edenler görmediler mi ki, göklerle yer bitişik (ratq) idiler de biz onları ayırdık (fatq)?"* Bu spesifik "bitişik halden ayrılma" kavramı, modern fizikteki Big Bang teorisiyle ilişkilendirildiği

gibi, Sümer kozmogonisiyle de birebir örtüşür.

Sümer Kozmogonisi ve Samuel Noah Kramer'in Analizi:

Sümeroloji'nin en büyük otoritelerinden Samuel Noah Kramer, *Sumerian Mythology* (American Philosophical Society, 1944) adlı eserinde Sümer yaratılış mitlerini analiz etmiştir.

- **An ve Ki'nin Ayrılması:** Sümer metinlerine göre (özellikle *Enlil ve Kazma'nın Yaratılışı* ve *Gılgamış, Enkidu ve Yeraltı Dünyası* giriş bölümleri), başlangıçta Gök (An) ve Yer (Ki) birleştiktir. Hava tanrısı Enlil, babası An'ı annesi Ki'den ayırarak araya girer ve yaşam alanını oluşturur.³²
- **Karşılaştırma:** Tevrat'ın Tekvin (Genesis) bölümünde yer ve göğün ayrılması değil, "suların ayrılması" ve ışığın karanlıktan ayrılması anlatılır. "Bitişik olan iki nesnenin fiziksel olarak birbirinden koparılması" (Ratq-Fatq) motifi sadece Sümer metinlerinde ve Kur'an'da bu kadar net bir şekilde vurgulanmaktadır.³²

3. İbrahim'in Putları Kırması ve Ateşe Atılması Mucizesi

Hz. İbrahim'in putları kırması ve ardından Nemrut tarafından ateşe atılması kıssası, Kur'an'ın en kapsamlı anlatılarından biridir (Enbiya Suresi 51-70, Saffat Suresi 83-99). Tevrat'ın kanonik kitaplarında İbrahim'in put kırması veya ateşe atılmasına dair tek bir cümle dahi yer almaz.

Arkeolojik ve Literatür Bağlantısı:

Bu anlatı, kanonik olmayan Yahudi Midraşlarında (Genesis Rabbah 38) ve Sümer/Akad kültüründeki ateş kültü ile put ritüellerinde karşılık bulur.

- **Ateş ve Ur:** Tevrat'ta geçen "Ur Kasdim" ifadesindeki "Ur" kelimesi, İbranicede aynı zamanda "ateş" veya "ışık" anlamına gelir. Bu kelime benzerliği, Yahudi geleneğinde İbrahim'in "Keldanilerin ateşinden" kurtulması olarak yorumlanmıştır.³⁴
- **İdollerin Statüsü:** Mezopotamya'daki "Mîs Pî" (Ağız Açma) ritüeli, putların gerçekten canlı kılındığına inanılan bir törendir. İbrahim'in Kur'an'daki "Eğer konuşabiliyorlarsa onlara sorun" (Enbiya, 63) şeklindeki ironisi, Mezopotamya'daki bu "canlı heykel" inancına doğrudan bir saldırıdır.³⁶

4. Firavun'un Cesedinin Korunması

Kur'an-ı Kerim, Musa'yı takip eden Firavun'un boğulduğu sırada bedeninin korunacağını haber verir: "Bugün senin bedenini kurtaracağız ki senden sonrakilere bir ibret olsun" (Yunus Suresi, 92). Tevrat'ta Firavun'un ve ordusunun boğulduğu söylenir ancak bedeninin korunacağına dair bir bilgi yoktur.

Bilimsel Kanıt: 19. ve 20. yüzyıldaki Mısır kazıları ve mumyalama tekniklerinin keşfi (ve özellikle II. Ramses veya Merneptah'ın mumyalarının bulunması), binlerce yıl bozulmadan kalan bedenlerin varlığını bilimsel olarak kanıtlamıştır. Bu durum, Kur'an'ın Tevrat'ta yer almayan ve kendi döneminde bilinmeyen bir tarihsel gerçeği önceden bildirdiğinin kanıtı olarak

Kur'an Kıssalarına Karşılık Gelen Sümer Anlatılarının Keşif Tarihleri ve Bilimsel Atıfları

Aşağıdaki tablo, rapor boyunca ele alınan anlatıların Mezopotamya'daki karşılıklarının ilk keşif tarihlerini ve temel bilimsel yayınlarını özetlemektedir.

Peygamber Kıssası	Benzer Sümer/Akad Metni	İlk Keşif Yılı	Temel Bilimsel Yayın ve DOI / Atıf	Kaşif / Bilim İnsanı
Nuh Tufanı	Gılgamış Tablet XI (K.3375)	1872	Smith, G. (1873). <i>The Chaldean Account of Genesis</i> .	George Smith ¹³
Nuh (Sümer)	Eridu Genesis (CBS 10673)	1914	Poebel, A. (1914). <i>Historical Texts</i> . PBS IV, 1.	Arno Poebel ¹¹
Musa (Doğuş)	Sargon Efsanesi	1907	King, L. W. (1907). <i>Chronicles Concerning Early Babylonian Kings</i> .	L.W. King ¹⁸
Yaratılış (Ratq-Fatq)	Sumerian Creation Myths	1944	Kramer, S. N. (1944). <i>Sumerian Mythology</i> .	S. Noah Kramer ³²
Atrahasis	Atra-hasis Epic	1969	Lambert, W.	Lambert &

(Tufan)			G., & Millard, A. R. (1969). <i>Atra-hasis: The Babylonian Story of the Flood.</i>	Millard ¹⁶
Yusuf (iftira)	Tale of Two Brothers	1852	Birsch, S. (1852). <i>Select Papyri in the Hieratic Character.</i>	Elizabeth D'Orbiney ²³

Bilimsel Perspektif: Benzerliklerin Anlamı ve Çıkarımlar

Mezopotamya tabletleri ile kutsal kitaplar arasındaki bu derin benzerlikler, bilim dünyasında farklı teorilere yol açmıştır.

- Kültürel Difüzyon ve Gelişim:** Samuel Noah Kramer gibi Sümerologlar, Mezopotamya'nın "medeniyetin laboratuvarı" olduğunu ve yazı, hukuk, din ve edebiyatın buradan çevre kültürlerle yayıldığını savunmaktadır. Bu görüşe göre, Sümer mitleri binlerce yıl içinde dönüşerek İbrani ve İslam geleneklerine sızmıştır.²⁵
- Tarihsel Gerçeklik ve Arketip:** Arkeolojik bulgular (Ur'daki **tufan tabakası** gibi), anlatıların hayali efsaneler değil, **gerçek tarihsel felaketlerin toplumsal hafızadaki yansımaları olduğunu göstermektedir.** Şuruppak gibi şehirlerde M.Ö. 2900 civarına tarihlenen nehir taşkın tabakaları, Ziusudra'nın (Nuh) tarihsel bir kral olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir.⁷
- Vahiy ve Özgünlük:** **Kur'an-ı Kerim'in** Tevrat'ta bulunmayan ancak Sümer metinlerinde yer alan detayları (**Tannur, Ratq-Fatq**) içermesi, Kur'an'ın sadece Yahudi-Hristiyan geleneğinin bir devamı olmadığını, aksine çok daha eski ve evrensel bir bilgi kaynağına (Vahiy) dayandığını savunan dinler tarihi çalışmalarına zemin hazırlamaktadır.³¹

Sonuç olarak; Mezopotamya'dan yükselen bu sesler, insanlığın ortak ruhsal ve tarihsel mirasının birer parçasıdır. George Smith'in 1872'deki heyecanı, Arno Poebel'in 1914'teki titiz çalışması ve Samuel Noah Kramer'in "Tarih Sümer'de Başlar" tespiti, kutsal kitaplardaki **kıssaların sadece inanç objeleri değil, aynı zamanda arkeolojik ve filolojik birer gerçeklik olduğunu kanıtlamıştır.** Bu rapor, **kadim çivi yazılı tabletlerin, semavi dinlerin anlatılarını yalanlamak bir yana, onları çok daha geniş ve köklü bir tarihsel zemine oturtarak insanlık tarihindeki yerlerini tahkim ettiğini bilimsel verilerle ortaya koymaktadır.**

Alıntılanan çalışmalar

1. Nippur Expedition | Institute for the Study of Ancient Cultures, erişim tarihi Şubat

- 10, 2026, <https://isac.uchicago.edu/research/nippur-expedition>
2. These Sumerian inventions changed the world | National Geographic, erişim tarihi Şubat 10, 2026, <https://www.nationalgeographic.com/premium/article/invention-sumer-cradle-civilization-tigris-euphrates>
 3. George Smith, Translator of a Civilisation, erişim tarihi Şubat 10, 2026, <https://unprofessionaltranslation.blogspot.com/2021/09/george-smith-translator-of-civilisation.html>
 4. THE GILGAMESH EPIC AND OLD TESTAMENT PARALLELS - Institute for the Study of Ancient Cultures, erişim tarihi Şubat 10, 2026, https://isac.uchicago.edu/sites/default/files/uploads/shared/docs/misc_gilgamesh.pdf
 5. Gilgamesh flood myth - Wikipedia, erişim tarihi Şubat 10, 2026, https://en.wikipedia.org/wiki/Gilgamesh_flood_myth
 6. Reflections on the Mesopotamian Flood - Penn Museum, erişim tarihi Şubat 10, 2026, <https://www.penn.museum/documents/publications/expedition/9-4/Reflections.pdf>
 7. Expedition Magazine | Reflections on the Mesopotamian Flood, erişim tarihi Şubat 10, 2026, <https://www.penn.museum/sites/expedition/reflections-on-the-mesopotamian-flood/>
 8. Expedition Magazine | The Ur Excavations and Sumerian Literature - Penn Museum, erişim tarihi Şubat 10, 2026, <https://www.penn.museum/sites/expedition/the-ur-excavations-and-sumerian-literature/>
 9. Eridu Genesis - Wikipedia, erişim tarihi Şubat 10, 2026, https://en.wikipedia.org/wiki/Eridu_Genesis
 10. The World's Oldest Writing - Archaeology Magazine - May/June 2016, erişim tarihi Şubat 10, 2026, <https://archaeology.org/collection/the-worlds-oldest-writing/>
 11. B10673 - Artifact - OMNIKA Museum, erişim tarihi Şubat 10, 2026, <https://omnika.org/artifacts/b10673-flood-tablet>
 12. Sargon of Akkad - Military Wiki - Fandom, erişim tarihi Şubat 10, 2026, https://military-history.fandom.com/wiki/Sargon_of_Akkad
 13. Why was the Gilgamesh flood tablet such a sensation? - History Stack Exchange, erişim tarihi Şubat 10, 2026, <https://history.stackexchange.com/questions/59664/why-was-the-gilgamesh-flood-tablet-such-a-sensation>
 14. The Epic of Gilgamesh: Lost and Found - Chris Mack, Gentleman Scientist, erişim tarihi Şubat 10, 2026, <http://www.lithoguru.com/gentleman/essays/Gilgamesh.html>
 15. Flood Tablet / Deluge Tablet - CBS10673 - Penn Museum, erişim tarihi Şubat 10, 2026, <https://www.penn.museum/collections/object/97591>
 16. The Flood | Encyclopedia.com, erişim tarihi Şubat 10, 2026, <https://www.encyclopedia.com/philosophy-and-religion/bible/bible-general/flood>

17. The Enuma Elish and Atrahasis - Literature and History Podcast, erişim tarihi Şubat 10, 2026, <https://literatureandhistory.com/episode-002-before-the-flood/>
18. Babylonian Chronicles - Wikipedia, erişim tarihi Şubat 10, 2026, https://en.wikipedia.org/wiki/Babylonian_Chronicles
19. Sumerian King List - Institute for the Study of Ancient Cultures, erişim tarihi Şubat 10, 2026, <https://isac.uchicago.edu/sites/default/files/uploads/shared/docs/as11.pdf>
20. Full text of "Journal Of Near Eastern Studies 1984 Vol 43" - Internet Archive, erişim tarihi Şubat 10, 2026, https://archive.org/stream/in.ernet.dli.2015.280434/2015.280434.Journal-Of_djvu.txt
21. (PDF) The Legend of Sargon: An Analysis of the Historicity of ..., erişim tarihi Şubat 10, 2026, https://www.academia.edu/38063213/The_Legend_of_Sargon_An_Analysis_of_the_Historicity_of_Sargon_of_Akkad_and_the_Development_of_the_Sargonian_Legends
22. What is the best literary work pre-1000 BCE? : r/classicliterature - Reddit, erişim tarihi Şubat 10, 2026, https://www.reddit.com/r/classicliterature/comments/1jxo58e/what_is_the_best_literary_work_pre1000_bce/
23. The Precursor Stories for the Stories in the Bible | by Anna Lloyd - Medium, erişim tarihi Şubat 10, 2026, <https://medium.com/@annalloydc/the-precursor-stories-for-the-stories-in-the-bible-223f0d6c9d0c>
24. The Flood Hero as King and Priest - The University of Chicago Press: Journals, erişim tarihi Şubat 10, 2026, <https://www.journals.uchicago.edu/doi/pdfplus/10.1086/373756>
25. Kramer of Sumer - Saudi Aramco World, erişim tarihi Şubat 10, 2026, <https://archive.aramcoworld.com/issue/197905/kramer.of.sumer.htm>
26. The Sumerians: Their History, Culture, and Character by Samuel Noah Kramer | Goodreads, erişim tarihi Şubat 10, 2026, https://www.goodreads.com/book/show/398062.The_Sumerians
27. Nimrod: Hunting the Hunter | ArmstrongInstitute.org, erişim tarihi Şubat 10, 2026, <https://armstronginstitute.org/1276-nimrod-hunting-the-hunter>
28. Tower of Babel - Wikipedia, erişim tarihi Şubat 10, 2026, https://en.wikipedia.org/wiki/Tower_of_Babel
29. Nimrod and the Archaeology of the Tower of Babel by Steven Rudd 2019 AD - Bible.ca, erişim tarihi Şubat 10, 2026, <https://www.bible.ca/nimrod/welcome.htm>
30. (PDF) The Mystery of Abraham and Moses - ResearchGate, erişim tarihi Şubat 10, 2026, https://www.researchgate.net/publication/374440758_The_Mystery_of_Abraham_and_Moses
31. Quran & History 0976502429 - DOKUMEN.PUB, erişim tarihi Şubat 10, 2026, <https://dokumen.pub/quran-amp-history-0976502429.html>
32. Parallels to the "joining/separation" of the Heavens and the Earth in 21:30 - Reddit,

- erişim tarihi Şubat 10, 2026,
https://www.reddit.com/r/AcademicQuran/comments/1pg0heb/parallels_to_the_joiningseparation_of_the_heavens/
33. Wisdom literature - Wikipedia, erişim tarihi Şubat 10, 2026,
https://en.wikipedia.org/wiki/Wisdom_literature
34. 11. Amraphel king of Shinar (§§76-90) - Christian Hospitality, erişim tarihi Şubat 10, 2026, <http://www.christianhospitality.org/wp/6-days-creation11-2/>
35. Abraham's Birthplace and Siblings - Bible Topic Exposition, erişim tarihi Şubat 10, 2026,
<https://bibletopicexpo.wordpress.com/2024/06/20/abrahams-birthplace-and-siblings/>
36. Abraham and the Idol Shop - Wikipedia, erişim tarihi Şubat 10, 2026,
https://en.wikipedia.org/wiki/Abraham_and_the_Idol_Shop
37. Anthropomorphism of the Earthly Temple: Idols of Terah's Family, erişim tarihi Şubat 10, 2026,
<https://jewishrootsofchristianmysticism.com/anthropomorphism-of-the-earthly-temple-idols-of-terahs-family/>
38. Qur'an and Archeological Discoveries: Evidence from the Near East, erişim tarihi Şubat 10, 2026,
https://www.muslim-library.com/dl/books/English_Quran_and_Archeological_Discoveries_Evidence_from_the_Near_East.pdf
39. Mesopotamia - World History Encyclopedia, erişim tarihi Şubat 10, 2026,
<https://www.worldhistory.org/Mesopotamia/>
40. (PDF) Similarity in the Philosophy of Worship in Torah and Quran - ResearchGate, erişim tarihi Şubat 10, 2026,
https://www.researchgate.net/publication/287207647_Similarity_in_the_Philosophy_of_Worship_in_Torah_and_Quran
41. noah in quran - Al Islam, erişim tarihi Şubat 10, 2026,
https://www.alislam.org/library/articles/new/NOAH_FLOOD_II.pdf